

Once upon a time...
P.E. LANGE-MÜLLER

Aalborg Symphony Orchestra · Moshe Atzmon

LANGE-MÜLLER, PETER ERASMUS (1850-1926)

From DER VAR ENGANG, Op. 25 *(Wilhelm Hansen, Copenhagen)* 43'21

(ONCE UPON A TIME) *Texts: Holger Drachmann*

[1]	Nr. 1. Forspil (Prelude)	3'19
[2]	Nr. 3. Zigeunermusik (Gypsy Music)	2'15
[3]	Nr. 6. Serenade <i>tenor solo, choir</i>	5'13
[4]	Nr. 7. Aria Pastorale <i>soprano solo, choir</i>	3'38
[5]	Nr. 8. Jægermusik (Hunting Music)	1'48
[6]	Nr. 9. Jægersang (Hunting Song) <i>baritone solo, choir</i>	3'15
[7]	Nr. 10. Markedsmusik (Market Music)	4'00
[8]	Nr. 11. Menuet (Minuet)	3'00
[9]	Nr. 12. Vals (Waltz)	2'26
[10]	Nr. 13. Sigøjnerdans (Gypsy Dance)	2'07
[11]	Nr. 16. Krigsmandens vise (The Soldier's Song) <i>baritone solo</i>	1'59
[12]	Nr. 18. Skumringsmusik (Twilight Music)	4'27
[13]	Nr. 20. Køkkenmusik (Kitchen Music)	2'01
[14]	Nr. 24. Midsommervise (Midsummer Song) <i>tenor solo, choir</i>	3'29

From RENAISSANCE, Op. 59 *Text: Holger Drachmann (Nordisk Musikforlag, Copenhagen)* 9'16

[15]	Overture. <i>Allegro risoluto, ma non troppo presto</i>	3'54
[16]	Serenade <i>tenor solo, choir</i>	5'18

- From **SANGE VED HAVET**, Op. 54 *(Manuscript)* 5'17
 (SONGS BY THE SEA) *Texts: Holger Drachmann*
- 17 Snart er de lyse Nætters Tid forbi *baritone solo* 2'26
 (Soon the time of the white nights is past) *Allegretto*
- 18 Og da jeg sejled dit Hus forbi *baritone solo* 2'46
 (And As I Sailed Past Your House) *Moderato sostenuto*
- 19 **SILDE VED NAT HIN KOLDE** *baritone solo (Manuscript)* 1'57
 (LATE ON A NIGHT SO COLD) *Text: Flemish folk-song translated by Thor Lange*
 Op. 64, Book III No. 8. *Allegro con molto moto* WORLD PREMIÈRE RECORDING
- From **VIKINGEBLOD (VIKING BLOOD)**, Op. 50 *Text: Einar Christiansen* 8'01
- 20 Overture. *Allegro risoluto* WORLD PREMIÈRE RECORDING 5'24
- 21 Søkongens sang til Havet (The Song of the Sea King) *baritone solo* 2'33
Moderato

TT: 69'01

AALBORG SYMPHONY ORCHESTRA

MOSHE ATZMON *conductor*

SUSANNE ELMARK *soprano*

MICHAEL KRISTENSEN *tenor*

JOHAN REUTER *baritone*

CORO MISTO, *chorus-master: SØREN BIRCH*

A GLOWING HALO IN THE TWILIGHT

Peter Erasmus Lange-Müller (1850-1926) was more or less self-taught as a composer, and consequently at times received criticism for poor orchestration and a lack of command of larger-scale musical forms. Thanks to his financially comfortable background – he was the son of a Supreme Court assessor and the grandchild of a bishop – he could nevertheless dedicate himself to the writing of music, and enjoyed considerable respect among his colleagues.

In a tribute published in the newspaper *Nationaltidende* on the occasion of Lange-Müller's 75th birthday, Carl Nielsen – 15 years his junior and indisputably Denmark's leading composer at the time – described his first encounter with Lange-Müller's greatest work, the incidental music to the fairy-tale play *Der var engang* (*Once upon a time*) by the Danish poet Holger Drachmann (1846-1908). As a 22-year-old substitute violinist in the Royal Danish Orchestra, Carl Nielsen had participated at the première of the play on 23rd January 1887 at the Royal Theatre in Copenhagen:

'Already at the first orchestra rehearsals there was excitement in the air, since we all felt that something important was taking place. There was plenty to discuss, as the instruments often were employed in an unconventional manner, many times very awkwardly in view of the individual instrument: imaginative and lively (*Markedsmusikken*) or seasoned with unusual sonic combinations (*Kedelmusikken*). The *Prelude*, the rocooco aria (*Aria Pastorale*), the *Serenade* and much else made such a strong impression that I would often sit down at the piano trying to reproduce these

things. From this moment, Lange-Müller acquired, to me, his very own strangely glowing halo, which will remain for as long as I live.'

Contributing to the enormous success of the play was not only the music of Lange-Müller but also the lavish stage setting that the Royal Theatre had provided for it. Of the two creators of the piece it was, however, the writer who reaped the greater financial rewards: after the 35 performances of the first season, Drachmann received 9,390 Danish crowns, whilst Lange-Müller had to content himself with a single payment of 1,500 crowns. This fact seems to have caused the theatre's management a certain unease, however, and after the fiftieth performance the composer was paid another 500 crowns as a kind of bonus.

The Royal Theatre's leading lights, operatic as well as dramatic, were mobilized for the venture. The Prince was played by the actor Emil Poulsen, the Princess by the actress Betty Hennings, and as the Prince's Hunter the audience saw – and heard – the opera singer Niels Juel Simonsen, later on the first King Saul in Nielsen's *Saul and David*. At the time it was difficult to find a good tenor in the opera company, and the rôle of the Prince's Singer was performed by the actor Peter Jerndorff.

Throughout decades of numerous performances of *Der var engang*, the two most distinctly operatic parts – the Hunter and the Singer – would be taken up by great Wagner singers-to-be such as Peter Cornelius and Lauritz Melchior. The celebration of the above-mentioned 75th birthday included the 315th performance at the Royal Theatre but, long before that, the play had reached not only the Danish provincial theatres but also theatres in Germany and even Austria. In fact, a production in

Vienna inspired Alexander Zemlinsky to write his own opera, based on an adaptation of a German translation of Drachmann's play.

In fact Nielsen not only played in *Der var engang* but also conducted it for a total of 22 performances at the Royal Theatre between 1908 and 1912. The first of these took place on 15th November 1908, without any previous rehearsal, but later, at the beginning of the 1911-12 season, he was given the musical responsibility for a revival (using the old sets and costumes) which he conducted throughout the season, but from which he then made a clean break. Apparently the halo which Nielsen mentions in connection with the music of Lange-Müller did not always glow brightly.

Drachmann's play is a clever amalgam of an old folk tale, known in Denmark under the title *Gråben*, and motifs from Shakespeare's *The Taming of the Shrew* and Hans Christian Andersen's *The Swineherd (Svinedrengen)*. It was submitted to the Royal Theatre in Copenhagen in 1885, but was revised several times before finally being accepted, as the censor at the theatre found Drachmann's florid style unsuited to the fairy-tale atmosphere.

The Prince of Denmark falls in love with a picture of a Princess from the fairy-tale country of Illyria. He travels there in order to propose to her, but is scornfully rejected: she would rather marry a beggar prince. He now disguises himself as a young Gypsy, selling the Princess a toy in return for a kiss. He then lets her have a copper kettle with the particular quality that with it one can hear everything that is said about oneself, in return for her permission to spend one night next to her bed. This nocturnal scene begins with a serenade, performed by the Prince's Singer off-stage, but the

ladies in waiting, who are supposed to stay awake by singing a pastoral air, fall asleep by the bed. This gives the disguised Prince the opportunity to summon the Princess's father to her bedroom. The scandalized King of Illyria banishes his daughter from the country. She now has no choice but to accompany the Gypsy to Denmark, undergoing all sorts of hardships, and meanwhile slowly growing to love him. There is a terrifying meeting with the Prince's Hunters, and in one scene the Prince, disguised as a Soldier, destroys some pots that he, as the Gypsy, had forced her to sell at the market place. But everything comes to a happy end on Midsummer's Eve.

The *Midsummer Song*, composed by Lange-Müller for the final scene, would in time become part of the Danish cultural heritage. It is sung at the traditional midsummer bonfires across the country, although its changing metres make it less than ideally suited to for group singing. In this recording, the solo part is taken by the tenor soloist, even though in Drachmann's original play it rightfully belongs to the Hunter, a baritone. The reason for this is a tradition, established with great force by the legendary Danish tenor Aksel Schiøtz (1906-75), who combined the *Serenade* and the *Midsummer Song* on record on two occasions, in 1938 and in 1941. These 78s contributed to the singer's tremendous popularity during the German occupation (1940-45), when the patriotic message of the *Midsummer Song* in particular had a great impact.

In fact it was an almost equally popular 1940s recording by Aksel Schiøtz, of the *Serenade from Renaissance*, which revived parts of another collaboration between Drachmann and Lange-Müller, giving it renewed popularity. This play, about the

painter Tintoretto and his life in Renaissance Venice, was not only the last project that Drachmann and Lange-Müller shared, but also the composer's last work for the stage.

The première on 9th November 1901 at Dagmartheatret, Copenhagen's second most important theatre at the time, was a tremendous success, and the play also found its way into the repertoire of the Royal Theatre where, however, it only had ten performances during the 1920-21 season. The *Serenade*, in a swaying 9/8 metre characteristic of Lange-Müller, is sung by an off-stage gondolier, immediately before Tintoretto gives his beloved, the young Teresina, poison in order to possess her unconditionally. Luckily the poison turns out to be a sleeping potion.

Like the Swedish composer Gösta Nystroem (1890-1966), Lange-Müller had a particular fondness for the sea. This expressed itself for instance in his three *Sange ved Havet* (*Songs by the Sea*, Op. 54), with texts by Drachmann. Lange-Müller's approximately 150 songs are a cornerstone in his oeuvre, and he orchestrated some of them – including these three – himself. Their collective title, as well as the text to the second of the songs, are taken from Drachmann's collection *Sange ved Havet* (1877). The first of them has for its text the first four (of five) verses of the well-known poem *Improvisation ombord* (*Improvisation on board*) from the collection *Dæmpede Melodier* (*Muted Melodies*) from 1875. The third, and musically least satisfying, of the Op. 54 songs, has been omitted from this recording, and replaced with a world première recording: Lange-Müller's orchestration of one of the songs from the Op. 64 collection, with in all seventeen foreign-language texts, mainly folk-

songs, translated into Danish by Thor Lange.

His love for the sea was also the background to Lange-Müller's opera *Vikingeblod* (*Viking Blood*), the plot of which the composer himself noted down in great detail, before Einar Christiansen (1861-1939, later the librettist of Carl Nielsen's *Saul and David*) cast it in verse. The première, at the Royal Theatre on 29th April 1900, was not a success with the critics, however. According to the newspaper *Politiken*: 'He [Christiansen] would have been of greater service to Mr. Lange-Müller had he told him: "We have absolutely no use for this kind of idea in the last season of the 19th century".'

Consequently *Vikingeblod* was only performed twelve times. That it reached even this number of performances was largely because of the Swedish baritone John Forsell (1868-1941), greatly loved by the Danish public, who had agreed to perform the male principal rôle Søkongen (The King of the Sea) in the last four performances. (Forsell furthermore repeated the rôle at home in Stockholm, where *Vikingeblod* was given twelve performances in 1904.)

The opera tells the story of a princess from the south, who in her magical swan-suit flies northwards searching for medicinal herbs. She needs them to cure her sick father, whom she forgets, however, when she meets the young King of the Vikings. Their first encounter begins with the song recorded here, in which he tells of the dangers of the high sea.

The negative reception given to *Vikingeblod* was without doubt one of the reasons why Lange-Müller gave up composing during the last 25 years of his life. Another contributing factor was the almost constant headaches that, already in his youth, had pre-

vented him from completing his education both at the conservatory of music and at the university.

As early as 1879, Lange-Müller had written in his diary: 'The twilight is and remains my life'. On 22nd February 1926 he fainted while going for a walk. In the fall he suffered a skull fracture; he was taken to hospital, but died four days later.

© **Knud Ketting 2005**

The lyric soprano **Susanne Elmark** was educated at the Royal Danish Academy of Music. She has made a name for herself both in Denmark and abroad through her interpretations of coloratura rôles such as Zerbinetta (*Ariadne auf Naxos*), Gilda (*Rigoletto*) and the Queen of the Night (*The Magic Flute*) – rôles that she has sung at the Royal Danish Theatre, the New Israeli Opera (Tel Aviv), Bavarian State Opera (Munich), Deutsche Oper and Komische Oper (Berlin) and several other German opera houses. Susanne Elmark has worked with conductors such as Christian Thielemann, Marcello Viotti, Gary Bertini, Michael Schønwandt, Paul McCreeh and Peter Schreier and regularly performs with all of the major Danish orchestras.

Michael Kristensen, tenor, received his training at the Royal Academy of Music, Aarhus, and at the Royal Danish Opera Academy in Copenhagen. Since 1995 he has been a member of the ensemble at the Royal Danish Theatre, where he has sung rôles such as Don Ottavio (*Don Giovanni*), Tamino (*The Magic Flute*), Ferrando (*Così fan tutte*), Truffaldino (*Love for Three Oranges*), Leander (*Maskerade*), the title rôle of Titus and Loke (*Das Rheingold*). He has been a soloist with all of the Danish symphony orchestras in oratorios, passions

and concert performances of various operas, and also gives recitals.

Johan Reuter, baritone, studied at the Royal Danish Academy of Music and the Royal Danish Opera Academy. He became a member of the Royal Danish Theatre opera company in 1996, and has sung a wide range of rôles at the opera, including Henrik (*Maskerade*), Leporello (*Don Giovanni*), Papageno (*The Magic Flute*), Tomskey (*The Queen of Spades*) Wotan and Donner (*Das Rheingold*) and the title rôles in *The Marriage of Figaro* and in *Orphée* by Philip Glass. He also took part in the first performance of *The Trial* by Poul Ruders. Johan Reuter often performs internationally, for instance at Deutsche Oper in Berlin and Hamburg Staatsoper, and has collaborated with conductors such as Marek Janowski, Peter Schreier, Marcello Viotti, Marc Albrecht and Christian Badea. He regularly appears as soloist with Danish symphony orchestras, and was the recipient of the Aksel Schiøtz Prize in 2004.

Coro Misto is a chamber choir consisting mainly of students at the Academy of Music, Aalborg, and at Aalborg University. Founded in 1991, the choir has through concerts and radio recordings made an impact in the musical life of Jutland, as a chamber choir of excellent quality. Coro Misto is active within the entire classical repertoire – sacred and secular, from early music via romantic to contemporary works. The choir finds it particularly important to further the cause of new Danish art music, and its collaborations with various composers have resulted in a number of première performances.

The **Aalborg Symphony Orchestra** was founded in 1943, and now numbers 65 members. As one of Denmark's professional provincial symphony orchestras, it maintains a high level of activity, the core being the orchestra's symphony concerts, during which the world's finest soloists and conductors regularly appear. The orchestra also provides its audiences with chamber music, school and family concerts as well as appearing in collaboration with other cultural institutions. It regularly participates in opera and ballet productions, appearing with the Royal Danish Theatre and the Danish National Opera on their tours in the region. On its international tours the Aalborg Symphony Orchestra has given concerts in Germany, France and Switzerland as well as in Norway and Sweden. Among the principal conductors who have been associated with the orchestra are Moshe Atzmon and Owain Arwel Hughes, with whom it has recorded a number of discs for BIS including a highly regarded series of Vagn Holmboe's music. Other principal conductors have been Ari Rasilainen and Lan Shui, who will become the orchestra's principal guest conductor when Matthias Aeschbacher takes over the post of principal conductor in 2005/2006.

Moshe Atzmon has been chief conductor of the Sydney Symphony Orchestra, Hamburg Radio Symphony Orchestra, Tokyo Metropolitan Symphony Orchestra, Nagoya Philharmonic Orchestra

(of which he is now the conductor laureate), Basel Orchestra Society and Aalborg Symphony Orchestra. He is also principal guest conductor of the KBS Philharmonic Orchestra in Seoul. Atzmon was born in Hungary, where he began his musical education. When he was thirteen his family emigrated to Israel where he continued at the Academies of Music in Tel Aviv and Jerusalem, studying the cello, horn, conducting and composition; upon graduating he was a professional orchestral horn player for several years. In 1960 he took up his conducting studies again at the Guildhall School of Music in London, working with Antal Doráti, and three years later he won second prize at the Mitropoulos Conducting Competition in New York and the Leonard Bernstein Prize at Tanglewood. In 1964 he was awarded the First Prize at the Liverpool International Conducting Competition and, since then, Moshe Atzmon has conducted in all the important music centres of the world working with many of the great orchestras, including the Berlin Philharmonic Orchestra, Vienna Philharmonic Orchestra, Munich Philharmonic Orchestra and the major London Orchestras. In addition to symphonic work, Moshe Atzmon is well-known as an opera conductor. He was general music director of the Dortmund Opera for several years and has conducted at the Deutsche Oper Berlin, Hamburg State Opera, Basel State Opera and Royal Danish Opera.

Som komponist var **Peter Erasmus Lange-Müller** (1850-1926) stort set selv lært. Han måtte da også ind imellem indkassere negative kommentarer for sin orkesterbehandling og for sin manglende beherskelse af de større musikalske former. Takket være sin velhavende familiebaggrund – han var søn af en assessor ved Højesteret i København og barnebarn af en biskop – kunne han alligevel tillade sig at koncentrere sig om komposition, og han nød en betydelig respekt blandt sine kolleger.

Da han fyldte 75, beskrev Danmarks på det tidspunkt absolut førende komponist, den femten år yngre Carl Nielsen, i en hyldestartikel i avisen *Nationaltidende* sit første møde med Lange-Müllers hovedværk, scenemusikken til eventyrkomedien ***Der var engang***, skrevet af Holger Drachmann (1846-1908). Som 22-årig vikar havde Nielsen nemlig spillet violon i Det Kongelige Kapel ved stykkets førsteopførelse på Det Kongelige Teater den 23. januar 1887:

”Allerede under de første Orkesterprøver var der Grøde og Varme i Luften, fordi vi alle sammen følte, at her var noget af Betydning. Der var Stof til Diskussion, for Instrumenterne var ofte benyttede paa en ny Maade, mange Gange helt trekantet for det enkelte Instrument; fantasivækkende og livfuldt (Markedsmusikken) eller krydret af uvante Klang-sammenstillinger (Kedelmusikken). Baade For-spillet, Rokoko-Arien, Serenaden og meget andet virkede saa stærkt paa mig, at jeg ofte satte mig til Klaveret og prøvede at efterligne disse Ting; og Lange-Müllers Person kom fra dette Øjeblik til at staa for mig i en egen sært lysende Glorie, som vil holde sig, saa længe jeg lever.”

Medvirkende til stykkets enorme succes var ikke blot Lange-Müllers musik, men også det ødsle udstyr, som Det Kongelige Teater havde ofret på sagen. Af de to ophavsmænd var det imidlertid forfatteren, der trak det lange strå, rent økonomisk: efter den første sæsons 35 opførelser fik Drachmann udbetalt 9390 kr., mens Lange-Müller måtte nøjes med et engangshonorar på 1500 kr., som teaterledelsen dog var så tilpas fløv over, at man efter opførelse nr. 50 udbetalte komponisten yderligere 500 kr. som en art bonus.

Teatrets bedste kræfter fra såvel skuespillet som operaen var sat ind på sagen. Prinsen spillede af skuespilleren Emil Poulsen, prinsessen af skuespillerinden Betty Hennings, og som prinsens jæger sås (og hørtes) operasangeren Niels Juel Simonsen, der siden skulle blive den første kong Saul i Nielsens *Saul og David*. Det kneb på dette tidspunkt med at finde en god tenor blandt operasangerne, så rollen som prinsens sanger udførtes i stedet af skuespilleren Peter Jerndorff.

Med sine mange opførelser gennem årtierne fik *Der var engang* også i sine to mest udprægede sangroller, jægeren og sangeren, korterevarende medvirken af senere store Wagner-sangere som Peter Cornelius og Lauritz Melchior. Da man fejrede den nævnte 75-års dag, var det med teatrets opførelse nr. 315, og på det tidspunkt var stykket for længst nået til ikke blot de danske provinsscener, men også til Tyskland, ja helt til Wien, hvor en opførelse inspirerede komponisten Alexander Zemlinsky til at skrive sin egen opera på grundlag af Drachmanns tekst i en bearbejdet tysk oversættelse.

I øvrigt kom Carl Nielsen til ikke blot at spille, men også dirigere *Der var engang*. Det gjorde han

ved i alt 22 af Det Kongelige Teaters opførelser mellem 1908 og 1912. Første gang var den 15. november 1908 uden forudgående prøve, og ved indgangen til sæsonen 1911-12 fik han så det musikalske ansvar for en ny indstudering (stadig i de samme dekorationer og kostumer), som han dirigerede sæsonen ud, men derefter sørgede for at komme fri af. Den særlige glorie, Nielsen taler om i forbindelse med Lange-Müllers musik, var åbenbart ikke altid lige lysende.

Drachmanns stykke er en behændig sammenkrivning af et gammelt folkeeventyr, i Danmark kendt under navnet *Gråben*, med motiver fra Shakespeares *Trold kan tævnes* og H.C. Andersens *Svindrengen*. Det blev i 1885 indleveret til Det Kongelige Teater i København, men måtte igennem et par bearbejdelser, før det blev antaget, fordi teatrets censor, Erik Bøgh, ikke mente, at Drachmanns florumvundne stil stemte overens med eventyrtonen.

Prinsen af Danmark forelsker sig i et billede af prinsessen i eventyrriget Illyrien og drager af sted for at bejle til hende. Han afvises hånligt: hellere ægter hun en stodderprins. Han forklæder sig derefter som ung tater og sælger hende først et stykke legetøj for et kys og derefter en kobberkedel med den særlige egenskab, at man kan høre alt, hvad der siges om én, for en nat ved prinsessens seng. Nattescenen indledes med en serenade, sunget af prinsens sanger bag scenen, men hofdamerne, der skal våge ved at synge en arie pastorale, falder dog i søvn ved prinsessens seng. Det giver den forklædte prins mulighed for at tilkalde kongen, der jager prinsessen af landet. Hun må nu følge sin tater til Danmark og gennemgå alverdens kvaler, hvorunder hun langsomt, men sikkert forelsker sig.

Hun konfronteres med prinsens jægere, og forklædt som krigsknægt ødelægger han de krukker, som han som tater har sat hende til at sælge på markedet. Alt ender dog ved det bedste på selve Sankt Hans Aften.

Den *Midsommervise*, som Lange-Müller har komponeret til slutscenen, skulle efterhånden blive dansk fælleseje som den sang, der afsynges ved de traditionelle Sankt Hans-bål over det ganske land. Men med sine skiftende taktarter egner den sig egentlig ikke særligt til fællessang. Vi har i denne indspilning givet den til tenorsolisten, skønt det ifølge Drachmann rettelig er Jægeren, altså en baryton, der skal synge den. Dermed følger vi den tradition, der så kraftigt etablerede sig gennem den legendariske danske tenor Aksel Schjøtz (1906-75), der grammofoonmæssigt kobledes *Serenaden* sammen med *Midsommervisen* (han indspillede dem oven i købet to gange, både i 1938 og 1941), og disse 78'ere var med til at cementere hans enestående popularitet under den tyske besættelse (1940-45), hvor ikke mindst *Midsommervisens* nationalistiske budskab vakte enorm genklang.

Det var i øvrigt samme Aksel Schjøtz, der med en næsten lige så populær 1940-indspilning af *Serenaden* fra **Renaissance** (ligeledes genudgivet på cd) genoplivede en bid af et andet vellykket samarbejde mellem Drachmann og Lange-Müller og gav det fornyet popularitet. Dette skuespil om maleren Tintoretto og hans tilværelse i renæssancens Venezia skulle blive ikke blot Drachmanns og Lange-Müllers sidste samarbejde, men også komponistens sidste sceneværk.

Upremieren den 9. november 1901 på Dagmar-teatret, Københavns næstvigtigste teater på dette tidspunkt, blev en kolossal succes, og stykket fandt

også siden vej til Det Kongelige Teaters repertoire, hvor det dog kun nåede 10 opførelser i sæsonen 1920-21. *Serenaden*, der er i en for Lange-Müller karakteristisk vuggende 9/8-takt, synges af en gondoliere bag scenen, umiddelbart inden Tintoretto giver sin unge elskede Teresina gift for at besidde hende betingelsesløst. Heldigvis viser giften sig at være en sovedrik.

Som den svenske komponist Gösta Nystroem (1890-1966) havde også Lange-Müller en særlig glæde ved havet. Den kommer til udtryk i blandt andet hans tre *Sange ved Havet* (opus 54) med tekster af Drachmann. Lange-Müllers i alt omkring 150 sange udgør en hjørnesten i hans produktion, og nogle stykker af dem instrumenterede han også selv for orkester, blandt andet denne samling. Titlen til samlingen og nummer to af teksterne fandt Lange-Müller i Drachmanns digtsamling *Sange ved Havet* fra 1877. Teksten til den første sang er de fire første af de fem strofer i det velkendte digt *Improvisation ombord* fra samlingen *Dæmpede Melodier* fra 1875. Den tredje og musikalsk svageste af disse sange har vi valgt at udelade til fordel for en førstegangsindspilning Lange-Müllers orkestrening af en af sangene fra samlingen opus 64 med i alt 17 udenlandske tekster, fortrinsvis folkesange, oversat til dansk af Thor Lange.

Hav-interessen var også baggrunden for operaen *Vikingeblod*, hvis handling komponisten selv skitserede helt ned i detaljer, inden Einar Christiansen (1861-1939, også forfatter til librettoen til Carl Nielsens *Saul og David*) satte den i vers. Premieren på Det Kongelige Teater den 29. april 1900 udløste dog ingen større begejstring hos anmelderne: "Han [Christiansen] havde gjort Hr. Lange-Müller en større Tjeneste ved at sige til ham: 'Den Slags

Ideer har vi slet ingen Brug for i det nittende Aarhundredes sidste Sæson'", skrev *Politiken*.

Vikingeblod kom da også kun til at gå 12 gange i alt, og at den overhovedet nåede op på dette antal, skyldtes mest, at den svenske baryton John Forsell (1868-1941), højt elsket også af det danske publikum, ved de sidste fire opførelser som gæst havde påtaget sig den mandlige hovedrolle som Søkongen. Den sang han oven i købet også hjemme i Stockholm, hvor *Vikingeblod* opnåede 12 opførelser i 1904.

Operaen handler om en sydlandsk prinsesse, der i svaneham drager mod nord for at finde lægeurter til sin syge far, som hun dog glemmer, da hun møder den unge vikingekonge. Det er hans her indspillede sang om udfordringerne på det store hav, der indleder deres første møde.

Den negative modtagelse af *Vikingeblod* var uden tvivl medvirkende til, at Lange-Müller i det sidste kvarte århundrede af sit liv stort set ikke komponerede. Hertil kom, at han led af en næsten kronisk hovedpine, der allerede i hans ungdom havde forhindret ham i at gennemføre såvel en konservatorie- som en universitetsuddannelse.

"Tusmørket er og bliver mit Liv", skrev Lange-Müller i sin dagbog allerede i 1879. Den 22. februar 1926 fik han et besvimelsesanfald, da han var ude at spadserere. I faldet pådrog han sig et kraniebrud, blev kørt til hospitalet, og fire dage senere døde han.

© Knud Ketting 2005

Susanne Elmark, lyrisk sopran, er uddannet ved Det Kgl. Danske Musikkonservatorium. Hun har markeret sig både herhjemme og i udlandet i koloraturpartier som Zerbinetta (*Ariadne på Naxos*), Gilda (*Rigoletto*) og Nattens Dronning (*Trylle-*

fløjten) – partier som hun har sunget bl.a. på Det Kgl. Teater, Israels Nationalopera i Tel Aviv, Baye-rische Staatsoper, München, Deutsche Oper og Ko-mische Oper, Berlin, samt adskillige andre tyske operahuse. Susanne Elmark har sunget med diri-genter som Christian Thielemann, Marcello Viotti, Gary Bertini, Michael Schønwandt, Paul McCreesh og Peter Schreier. Hun er en hyppig gæst hos samt-lige danske orkestre.

Michael Kristensen er uddannet ved Det Jyske Musikkonservatorium, Århus og Operaakademiet i København. Siden 1995 har han været ansat på Det Kgl. Teater og har her bl.a. sunget Don Ottavio i *Don Giovanni*, Tamino (*Tryllefløjten*), Ferrando (*Così fan tutte*), Truffaldino i *Kærligheden til de tre appelsiner*, Leander i *Maskarade*, titelrollen i *Titus*, Tamino (*Tryllefløjten*) og Loke (*Rhinguldet*). Michael Kristensen har gæstet alle Danmarks sym-foniorkestre, hvor han har været solist i såvel ora-torier, passioner og koncertante operaopførelser. Ved gentagne lejligheder har han givet meget vel-lykkede lied-koncerter.

Johan Reuter er uddannet på Det Kgl. Danske Musikkonservatorium og Operaakademiet, og blev ansat som solist ved Det Kgl. Teater i 1996. Her har han bl.a. sunget Henrik (*Maskarade*), Leporello (*Don Giovanni*), Papageno (*Tryllefløjten*), Tomske (*Spader Dame*), Wotan og Donner (*Rhinguldet*) samt titelrollene i Philip Glass' *Orphée* og *Figaros Bryllup*. Han medvirkede også i førsteopførelsen af *Processen* af Poul Ruders. Johan Reuter optræder også meget i udlandet, bl.a. på Deutsche Oper, Ber-lin og Hamburg Staatsoper, og har sunget under dirigenter som Marek Janowski, Peter Schreier,

Marcello Viotti, Marc Albrecht og Christian Badea. Som koncertsanger har Johan Reuter et omfattende repertoire, og han er ofte solist med både de danske landsdelsorkestre og Danmarks Radios Symfoni-orkester. I 2004 var han modtager af Aksel Schiøtz-prisen.

Coro Misto er et kammerkor hovedsageligt be-stående af studerende ved Nordjysk Musikkonser-vatorium og Aalborg Universitet. Koret har eksis-teret siden 1991. I denne relativt korte periode har det, gennem koncerter og radiooptagelser, markeret sig i det nordjyske musikmiljø som et kammerkor af høj standard. Medvirkende hertil er givetvis også det løbende samarbejde med NUT, Aalborg Sym-foniorkester og Vendsyssel festivalen. Coro Misto bevæger sig indenfor det klassiske repertoire, kir-keeligt som verdsligt, spændende fra tidlig musik, over romantikken til nyere værker. Koret anser det for særligt vigtigt at fremme kendskabet til den nye danske kompositionsmusik og samarbejdet med forskellige komponister har gennem tiden resul-teret i en række uropførelser.

Aalborg Symfoniorkester blev grundlagt i 1943 og tæller i sin nuværende form 65 musikere. I sin egenskab af landsdelsorkester har orkestret et om-fattende aktivitetsniveau. Kernen i dets virke er symfonikoncerterne, hvor orkestret i løbet af en sæson præsenterer solister og dirigenter fra den ab-solute verdenselite. Dertil kommer kammerkon-certer, skolekoncerter, koncerter i samarbejde med andre kulturelle institutioner samt offentlige børne- og familiekoncerter. Aalborg Symfoniorkester spiller også til operaer og balletter. Orkestret akkompagne-rer ofte Den Jyske Opera og når Det Kongelige

Teater er på turné vest for Storebælt, er det med Aalborg Symfoniorkester som deres orkester. Aalborg Symfoniorkester er et aktivt turnéorkester, og har givet koncerter i bl.a. Tyskland, Frankrig, Schweiz, Norge og Sverige. Blandt de chefdirigenter som har været knyttet til Aalborg Symfoniorkester kan nævnes Owain Arwel Hughes og Moshe Atzmon, med vilke orkestret har lavet et antal indspillinger for BIS. Orkestrets chefdirigenter har i de seneste tre sæsoner været delt i mellem Ari Rasilianen og Lan Shui. Fra 2005-06 tiltræder schweizeren Matthias Aeschbacher som orkestrets nye chefdirigent imens Lan Shui fortsat vil fungere som 1. gæstedirigent.

Moshe Atzmon har været chefdirigent for Sydney Symphony Orchestra, Radiosymfoniorkestet i Hamborg, Tokyo Metropolitan Orchestra, Nagoya Filharmonikerne (hvor han nu er æresdirigent), Basels Symfoniorkester og Aalborg Symfoniorkester. Han er nu første gæstedirigent hos KBS Philharmonic Orchestra i Seoul. Han fødtes i Ungarn,

hvor han også påbegyndte sin musikalske uddannelse. Hans familie emigrerede til Israel, da han var 13 år gammel, og her studerede han cello, horn, direktion og komposition ved konservatorierne i Tel Aviv og Jerusalem. Efter sin eksamen var han professionel hornist i adskillige år. I 1960 genoptog han sine direktionsstudier ved Guildhall School of Music i London hos blandt andre Antal Doráti, og tre år senere vandt han andenprisen ved Mitropoulos Dirigentkonkurrencen i New York og Leonard Bernstein-prisen i Tanglewood. I 1964 vandt han førsteprisen ved Liverpool International Conducting Competition, og siden da har Atzmon dirigeret i verdens vigtigste musikalske centre hos orkestre som Berliner Filharmonikerne, Wiener Filharmonikerne, München Filharmonikerne og de store London-orkestre. Atzmon er også velkendt som operadirigent: i adskillige år var han Generalmusikdirektor i Dortmund, og han har også dirigeret ved Statsoperaen i Hamborg, Deutsche Oper i Berlin, operaen i Basel og Den Kongelige Opera i København.

EIN LEUCHTENDER HEILIGENSCHN IN DER DÄMMERUNG

Als Komponist war **Peter Erasmus Lange-Müller** (1850-1926) in erster Linie Autodidakt. Wegen seiner Orchestrierung und seines mangelnden Wissens über größere musikalische Formen musste er zeitweise negative Kommentare einstecken. Aber dank seiner gut situierten Familie – er war Sohn eines Assessors am Obersten Gericht in Kopenhagen und das Enkelkind eines Bischofs – war es ihm dennoch möglich, sich der Komposition zu widmen, und so genoss er einen bedeutenden Respekt unter seinen Kollegen.

Als er 75 Jahre alt wurde, schrieb der zu dieser Zeit absolut führende Komponist Dänemarks, der 15 Jahre jüngere Carl Nielsen, in einem Artikel der Zeitung *Nationaltidende* über seine erste Begegnung mit Lange-Müllers Hauptwerk, der Bühnenmusik zur Märchenkomödie ***Der var engang*** (*Es war einmal*) des Dänen Holger Drachmann (1846-1908). Als 22jährige Aushilfe des Königlich-Dänischen Orchesters hatte Nielsen nämlich bei der Uraufführung des Stückes am 23. Januar 1887 am Königlich-Theater Geige gespielt:

„Schon während der ersten Orchesterproben lag eine Stimmung der Spannung und der Reifung in der Luft, denn wir fühlten allesamt, dass hier etwas von Bedeutung geschah. Es gab viel zu diskutieren, da die Instrumente oft in einer neuen Weise gebraucht wurden und zuweilen völlig dreieckig hinsichtlich des einzelnen Instruments; phantasievoll und lebendig (*Markedsmusikken* – die Marktmusik) oder gewürzt mit ungewöhnlichen Klangzusammenstellungen (*Kedelmusikken* – die Kesselmusik). Sowohl das Vorspiel, die Rokoko-Arie, als

auch die Serenade und vieles andere mehr wirkten so stark auf mich, dass ich oft am Klavier saß und versuchte, diese Dinge zu vergleichen. Von diesem Augenblick an sah ich Lange-Müllers Person in seinem eigenen, besonders leuchtenden Heiligenschein. Er wird sich erhalten, so lange ich lebe.“

Zu dem gewaltigen Erfolg des Stückes trugen nicht nur Lange-Müllers Musik, sondern auch die verschwenderische Ausstattung bei, die das Königliche Theater dem Märchenstück zur Verfügung gestellt hatte. Von den beiden Schöpfern des Stückes war es allerdings der Komponist, der – rein finanziell gesehen – den Kürzeren zog: Nach der ersten Saison mit 35 Aufführungen bekam Drachmann 9390 Kronen ausbezahlt, während sich Lange-Müller mit einem einmaligen Honorar von 1500 Kronen zufrieden geben musste. Das war der Theaterführung allerdings recht unangenehm, so dass man dem Komponisten als eine Art Bonus nach der 50. Aufführung weitere 500 Kronen zukommen ließ.

Für die Inszenierung wurden die besten Sänger und Schauspieler des Theaters mobilisiert. In der Rolle des Prinzen trat der Schauspieler Emil Poulsen auf, die Rolle der Prinzessin hatte die Schauspielerin Betty Hennings inne, und der Jäger des Prinzen wurde durch den Opernsänger Niels Juel Simonsen besetzt, der fortan den ersten König Saul in Nielsens *Saul og David* (*Saul und David*) spielen sollte. Zu diesem Zeitpunkt war es schwierig, unter den Opernsängern einen guten Tenor zu finden, so dass für die Rolle des Prinzensängers der Schauspieler Peter Jerndorff engagiert wurde.

Durch die häufigen Aufführungen im Laufe der Jahrzehnte wurden die am stärksten ausgeprägten Gesangsrollen – die des Jägers und die des Sängers – kurzfristig auch durch die späteren großen Wagner-

Sänger wie Peter Cornelius und Lauritz Melchor besetzt. Als man den bereits genannten 75. Geburtstag feierte, konnte man die 315. Theateraufführung zählen. Zu diesem Zeitpunkt hatte das Stück nicht nur die dänische Provinz erreicht, sondern auch Deutschland und sogar Wien. Dort inspirierte eine Aufführung den Komponisten Alexander Zemlinsky dazu, auf der Grundlage des ins Deutsche übersetzten Drachmantextes seine eigene Oper zu schreiben.

Tatsächlich sollte Carl Nielsen nicht nur als Orchestermitglied in *Es war einmal* mitwirken, sondern selbiges Stück auch dirigieren. In den Jahren von 1908 bis 1912 stand er bei allen 22 Aufführungen am Dirigentenpult des Königlichen Theaters. Das erste Mal geschah das ohne vorangegangene Probe am 15. November 1908. Zu Beginn der Saison 1911/12 bekam er die musikalische Verantwortung für eine neue Einstudierung (unter Beibehaltung derselben Dekorationen und Kostüme), die er die Saison über dirigierte, von der er sich aber anschließend lossagte. Der besondere Heiligenschein, von dem Nielsen im Zusammenhang mit Lange-Müllers Musik sprach, leuchtete offenbar nicht immer gleich intensiv.

Drachmanns Stück ist eine geschickte Zusammenstellung von einem alten Volksmärchen, das in Dänemark unter dem Namen *Gråben* (*Isegrim*) bekannt ist, und Motiven von Shakespeares *Der Widerspenstigen Zähmung* sowie H.C. Andersens Kunstmärchen *Svindedrenge* (*Der Schweinehirt*). Es wurde 1885 am Königlichen Theater einreicht, musste aber öfter bearbeitet werden, bevor es angenommen wurde. Der Zensor des Theaters, Erik Bøgh, war der Meinung, Drachmanns blumiger Stil stimme nicht mit dem Ton des Märchens überein.

Der Prinz von Dänemark verliebt sich in ein Bildnis der Prinzessin im Märchenreich Illyrien. Damit er um sie werben kann, begibt er sich auf Reisen, wird aber höhnisch von ihr abgewiesen: Lieber sei ihr ein Bettelprinz. Daraufhin verkauft er ihr als verkleideter Zigeuner ein Spielzeug für einen Kuss und anschließend – für eine Nacht an ihrem Bett – einen Kupferkessel mit der besonderen Eigenschaft, dass aus ihm alles zu vernehmen sei, was über einen gesagt werde. Die Nachtszene wird mit einer *Serenade* eingeleitet, gesungen durch den Prinzensänger hinter der Bühne, aber die Hofdamen, deren Aufgabe es ist, sich mit einer *Aria pastorale* wach zu halten, schlafen schließlich doch am Bett der Prinzessin ein. Das gibt dem verkleideten Prinzen die Möglichkeit, den König herbei zu rufen, der die Prinzessin aus dem Land verjagt. Jetzt bleibt ihr nichts anderes übrig, als ihrem Zigeuner nach Dänemark zu folgen. Auf dem Weg durchleidet sie verschiedene Qualen, durch die sie sich langsam aber sicher verliebt. Sie wird mit dem Jäger des Prinzen konfrontiert, und der Prinz, verkleidet als Kriegsknecht, zerstört ihre Krüge, die er ihr als Zigeuner für den Verkauf auf dem Markt aufgezungen hatte. Zur Mittsommernacht wendet sich aber alles hin zum Guten.

Das *Mittsommerlied*, welches Lange-Müller für die letzte Szene geschrieben hatte, sollte später zum dänischen Gemeingut des traditionellen Mittsommertages werden, und das, obwohl sich das Lied aufgrund seiner wechselnden Taktangaben eigentlich nicht besonders gut für einen Gruppen-gesang eignet. Auf der vorliegenden Einspielung wurde der Mittsommersolopart vom Tenorsolisten übernommen, auch wenn es in Drachmanns Original zur Rolle des Jägers, einem Bariton, gehört.

Damit folgen wir einer Tradition, die sich etabliert hat, seitdem der legendäre dänische Tenor Aksel Schiøtz (1906-1975) die *Serenade* und das *Mittsommerlied* für Plattenaufnahmen in den Jahren 1938 und 1941 kombiniert hatte. Diese 78er Schallplatten waren u.a. dafür verantwortlich, seine einzigartige Popularität während der deutschen Besatzungszeit (1940-1945) zu festigen, als die nationalistische Botschaft des Mittsommerliedes einen entsprechenden Anklang fand.

Übrigens war es Aksel Schiøtz, der mit einer fast genauso beliebten Aufnahme der *Serenade* aus der **Renaissance** (ebenso erneut auf CD herausgekommen) die geglückte Zusammenarbeit zwischen Drachmann und Lange-Müller aufleben ließ und zu einer neuen Popularität führte. Dieses Bühnenstück handelt vom Maler Tintoretto und seinem Leben im Venedig zur Zeit der Renaissance. Es sollte nicht nur das letzte Projekt von Autor und Komponist werden, sondern auch Lange-Müllers letztes Werk für die Bühne.

Die Uraufführung fand am 9. November 1901 am Dagmartheater statt, Kopenhagens zweitwichtigstem Theater zu dieser Zeit. Es wurde ein großer Erfolg. Das Stück fand den Weg in das Repertoire des Königlichen Theaters, wo es allerdings in der Saison 1920/21 nur 10 Aufführungen erlebte. Die *Serenade*, in einem für Lange-Müller charakteristisch wiegenden 9/8 Takt, wird von einem Gondoliere hinter der Bühne gesungen, unmittelbar bevor Tintoretto seiner jungen Geliebten Teresina Gift gibt, um sie bedingungslos besitzen zu können. Glücklicherweise erweist sich das Gift als Schlaftrunk.

Wie der schwedische Komponist Gösta Nyström (1890-1966) hatte auch Lange-Müller eine besondere Freude am Meer. Sie kommt u.a. in seinen

drei ***Sange ved Havet*** (*Lieder am Meer*, op. 54) mit Texten von Drachmann zum Ausdruck. Die rund 150 Lieder Lange-Müllers bilden den Grundstein seiner Produktion. Einige Stücke hat er auch selber orchestriert, u.a. diejenigen auf der vorliegenden CD. Der Titel der Sammlung sowie derjenige des zweiten Liedes sind der gleichnamigen Sammlung *Lieder am Meer* von Drachmann (1877) entnommen. Für den Text des ersten Liedes griff Lange-Müller auf den ersten vier (von fünf) Versen des sehr bekannten Gedichts *Improvisation ombord* (*Improvisation an Bord*) aus der Sammlung *Dæmpede Melodier* (*Leise Melodien*) von 1875 zurück. Das dritte und musikalisch schwächste der Lieder am Meer haben wir zugunsten einer Ersteinspielung ausgelassen. Dabei handelt es sich um Lange-Müllers orchestrierte Fassung eines der Lieder aus seinem Opus 64. Selbiges ist eine Sammlung von 17 ausländischen Texten, überwiegend Volkslieder, die von Thor Lange ins Dänische übersetzt wurden.

Das Interesse am Meer war auch Hintergrund für die Oper ***Vikingebloed*** (*Wikingerblut*), deren Handlung der Komponist eigenhändig bis in die Details skizzierte, ehe sie von Einar Christiansen (1861-1939, auch Autor des Librettos für Carl Nielsens *Saul und David*) in Verse gesetzt wurde. Die Premiere im Königlichen Theater am 29. April 1900 löste allerdings keine große Begeisterung bei den Kritikern aus. So schrieb die Zeitung *Politiken*: „Er [Christiansen] hätte Herrn Lange-Müller einen großen Dienst erweisen können, wenn er ihm gesagt hätte: ‚Für diese Art von Ideen haben wir Ende des 19. Jahrhunderts schlichtweg keinen Gebrauch mehr.‘“

Konsequenterweise kam *Wikingerblut* auch nur 12 Mal zur Aufführung. Dass das Stück überhaupt

diese Anzahl Aufführungen erreichte, kann man dem schwedischen Bariton John Forsell (1868-1941) zuschreiben, der beim dänischen Publikum sehr beliebt war und der sich für die letzten vier Aufführungen als Gastsänger verpflichtet hatte. Er sang die männliche Hauptrolle des Seekönigs, die er auch zuhause in Stockholm übernahm. In der schwedischen Hauptstadt wurde *Wikingerblut* 1904 ebenfalls 12 Mal aufgeführt.

Die Oper handelt von einer südländischen Prinzessin, die in ihrem Schwanenkleid nach Norden zieht, um Heilkräuter für ihren kranken Vater zu finden. Dieser ist vergessen, sobald sie auf den jungen Wikingerkönig trifft. Ihre erste Begegnung beginnt mit dem hier vorliegenden Lied, in dem der König von den Herausforderungen des großen Meeres erzählt.

Die schlechte Rezeption von *Wikingerblut* trug ohne Zweifel dazu bei, dass Lange-Müller in den letzten 25 Jahren seines Lebens nicht mehr komponierte. Dazu kam ein fast chronischer Kopfschmerz, der ihn seit seiner Jugend quälte und der es ihm nicht ermöglicht hatte, eine Konservatoriums- oder Universitätsausbildung zu durchlaufen.

Bereits 1879 schrieb Lange-Müller in sein Tagebuch: „Die Dämmerung ist und bleibt mein Leben.“ Am 22. Februar 1926 bekam er auf einem Spaziergang einen Schwindelanfall. Er fiel und erlitt einen Schädelbruch. Man brachte ihn ins Krankenhaus, wo er vier Tage nach seinem Unfall starb.

© **Knud Ketting** 2005

Susanne Elmark, lyrischer Sopran, erhielt ihre Ausbildung am Königlich-Dänischen Musikkonservatorium. Durch Koloraturpartien wie die der Zerbinetta (*Ariadne auf Naxos*), der Gilda (*Rigo-*

letto) und der Königin der Nacht (*Die Zauberflöte*) hat sie sich sowohl in Dänemark wie im Ausland einen Namen gemacht. Es sind Partien, die Elmark u.a. am Königlichen Theater, an Israels Nationaloper in Tel Aviv, an der Bayerischen Staatsoper in München, der Deutschen Oper und der Komischen Oper in Berlin sowie an diversen anderen deutschen Opernhäusern gesungen hat. Susanne Elmark hat mit Dirigenten wie Christian Thielemann, Marcello Viotti, Gary Bertini, Michael Schönwandt, Paul McCreesh und Peter Schreier zusammen gearbeitet. Bei den dänischen Orchestern ist sie ein häufiger Gast.

Michael Kristensen wurde an der Königlichen Musikakademie in Århus und an der Opern Akademie in Kopenhagen ausgebildet. Seit 1995 ist er Mitglied des Ensembles am Königlichen Theater und hat hier u.a. die Rolle des Don Ottavio (*Don Giovanni*), des Tamino (*Die Zauberflöte*), des Ferrando (*Così fan tutte*), des Truffaldino (*Die Liebe zu den drei Orangen*), des Leander (*Maskerade*), des Loke (*Das Rheingold*) und die Titelrolle des *Titus* gesungen. Michael Kristensen war Gast bei allen Symphonieorchestern Dänemarks, bei denen er Solist in Oratorien, Passionen und konzertanten Opernaufführungen war. Wiederholt hat er sehr geglückte Liederabende gegeben.

Johan Reuter absolvierte seine Ausbildung am Dänisch-Königlichen Musikkonservatorium und an der Opern Akademie. 1996 wurde er am Königlichen Theater Mitglied des Ensembles. Zu seinen gesungenen Opernrollen gehören u.a.: Henrik (*Maskerade*), Leporello (*Don Giovanni*), Papageno (*Die Zauberflöte*), Tomsy (*Pique Dame*), Wotan

und Donner (*Das Rheingold*) und die Titelrollen in *Die Hochzeit des Figaro* und in *Orphée* von Philip Glass. Ebenso wirkte er bei der Uraufführung von *Processen* (*Der Prozess*) von Poul Ruders mit. Darüber hinaus tritt Johan Reuter auch viel im Ausland auf, beispielsweise an der Deutschen Oper in Berlin und der Hamburger Staatsoper. Er hat unter Dirigenten wie Marek Janowski, Peter Schreier, Marcello Viotti, Marc Albrecht und Christian Badea gesungen. Als Konzertsänger ist Johan Reuters Repertoire sehr umfassend. Er tritt regelmäßig als Solist mit den dänischen Symphonieorchestern auf und bekam 2004 den Aksel Schiøtz-Preis verliehen.

Der Kammerchor **Coro Misto** besteht überwiegend aus Studierenden der Musikakademie Aalborg und der Aalborg Universität. Er existiert seit 1991. In dieser relativ kurzen Zeit hat er sich durch Konzerte und Radioaufnahmen in der nordjütlandschen Musikszene zu einem Kammerchor mit hohem Standard etabliert. Dazu beigetragen hat sicherlich auch die lobenswerte Zusammenarbeit mit NUT, mit dem Aalborger Symphonieorchester und dem Vendssyssel Festival. Coro Mistos Repertoire bewegt sich im klassischen Rahmen, kirchlich wie weltlich, von spannender früher Musik über die Romantik bis hin zu neueren Werken. Der Chor findet es besonders wichtig, den Bekanntheitsgrad der neueren dänischen Musik zu fördern. Aus der Zusammenarbeit mit verschiedenen Komponisten haben sich im Laufe der Zeit eine Reihe Uraufführungen ergeben.

Das **Aalborger Symphonieorchester** wurde 1943 gegründet und hat heute 65 Mitglieder. In seiner Eigenschaft als Orchester eines dänischen Landes-

teils hat es ein umfassendes Aktivitätsspektrum. Der Kern seines Wirkens sind die Symphoniekonzerte, bei denen sich das Orchester im Laufe einer Saison mit Solisten und Dirigenten der absoluten Spitzenklasse präsentiert. Dazu kommen Kammer- und Schulkonzerte, Konzerte in Zusammenarbeit mit anderen kulturellen Institutionen sowie öffentliche Kinder- und Familienkonzerte. Darüber hinaus tritt das Aalborger Symphonieorchester bei Opern- und Ballettaufführungen auf und begleitet regelmäßig die Dänische Nationaloper und das Dänisch-Königliche Theater, wenn es in der Region auf Tournee ist. Auf internationalen Tourneen hat es u.a. Konzerte in Norwegen, Schweden, Deutschland, Frankreich und in der Schweiz gegeben. Unter seinen Chefdirigenten sind Namen wie Moshe Atzmon und Owain Arwel Hughes zu nennen. Mit letzterem hat das Orchester eine Reihe Einspielungen für BIS gemacht. Während der letzten drei Saisons wurde der Posten des Chefdirigenten zwischen Ari Rasilianen und Lan Shui geteilt. Ab der Saison 2005/06 wird der Schweizer Matthias Aeschbacher der neue Chefdirigent sein, während Lan Shui weiterhin erster Gastdirigent bleiben wird.

Moshe Atzmon war Chefdirigent des Sydney Symphony Orchesters, des Radiosymphonieorchesters Hamburg, des Tokio Metropolitan Symphonieorchesters, der Nagoya Philharmoniker (von denen er der jetzige Ehrendirigent ist), des Basler Symphonieorchesters und des Aalborger Symphonieorchesters. Momentan ist er erster Gastdirigent beim KBS Philharmonischen Orchester in Seoul. Er wurde in Ungarn geboren, wo er auch seine musikalische Ausbildung begann. Als er 13 Jahre

alt war, emigrierte seine Familie nach Israel. Dort studierte er Cello, Horn, Komposition und das Fach Dirigieren an den Konservatorien in Tel Aviv und Jerusalem. Nach seinem Examen war er einige Jahre lang professioneller Hornist. 1960 nahm er sein Dirigentenstudium an der Guildhall School of Music u.a. bei Antal Doráti wieder auf. Drei Jahre später gewann er den zweiten Preis des Mitropoulos Dirigentenwettbewerbes in New York und den Leonard Bernstein Preis in Tanglewood. 1964 gewann er den ersten Preis beim internationalen

Dirigentenwettbewerb in Liverpool. Seitdem hat Atzmon in den wichtigsten musikalischen Zentren der Welt die Orchester der Berliner Philharmoniker, der Wiener und Münchener Philharmoniker sowie das große Londoner Orchester dirigiert. Atzmon ist ebenso als Operndirigent bekannt. Er war mehrere Jahre Generalmusikdirektor in Dortmund, hat die Hamburger Staatsoper dirigiert, die Deutsche Oper in Berlin, die Oper in Basel und die Königliche Oper in Kopenhagen.

UN HALO INCANDESCENT DANS LE CRÉPUSCULE

Peter Erasmus Lange-Müller (1850-1926) était un compositeur plus ou moins autodidacte, ce qui explique la critique qu'il dut parfois essuyer concernant une orchestration médiocre et un manque de maîtrise des grandes formes musicales. Grâce à sa situation financière confortable – il était fils d'un conseiller à la Cour suprême et petit-fils d'un évêque – il put néanmoins se consacrer à la composition de musique et gagner un respect considérable de la part de ses collègues.

Dans un hommage publié dans le journal *Nationaltidende* à l'occasion du 75e anniversaire de naissance de Lange-Müller, Carl Nielsen – de 15 ans son cadet et indiscutablement le principal compositeur du Danemark à cette époque – décrit sa première rencontre avec la plus grande œuvre de Lange-Müller, la musique de scène du conte de fées dramatique *Der var engang* (*Il était une fois*) du poète danois Holger Drachmann (1846-1908). En tant que violoniste remplaçant de 22 ans à l'Orchestre Royal Danois, Carl Nielsen avait participé à la création du pièce le 23 janvier 1887 au Théâtre Royal de Copenhague.

« Les premières répétitions étaient déjà remplies d'excitation car nous sentions que quelque chose d'important se passait. Il y avait beaucoup de choses desquelles discuter car les instruments étaient souvent utilisés de manière non-conventionnelle, plusieurs fois même gênante vu l'instrument en particulier : avec imagination et animation (*Markedsmusikken*) ou un assainissement de combinaisons soniques inhabituelles (*Kedelmusikken*). Le *Prélude*, l'*Aria rocco* [*Aria Pastorale*], la *Sérénade* et plusieurs autres pièces firent une si forte

impression que j'allais souvent m'asseoir au piano pour essayer de les reproduire. A partir de ce moment, Lange-Müller acquit, à mes yeux, son propre halo spécialement rougeoyant qui durera toute ma vie. »

L'énorme succès de la pièce est dû non seulement à la musique de Lange-Müller mais aussi à la magnifique mise en scène au Théâtre Royal. Des deux auteurs de la pièce, c'est pourtant l'écrivain qui récolta le meilleur bénéfice monétaire : après les 35 représentations dans la première saison, Drachmann reçut 9,390 couronnes danoises tandis que Lange-Müller dut se contenter d'un unique paiement de 1,500 couronnes. Ce fait semble cependant avoir causé un certain malaise à l'administration du théâtre et, après la cinquantième représentation, le compositeur encaissa une sorte de prime de 500 autres couronnes.

Le Théâtre Royal mobilisa ses étoiles d'opéra et de théâtre pour le projet. L'acteur Emil Poulsen joua le rôle du Prince, l'actrice Betty Hennings celui de la Princesse et, comme Chasseur du Prince, le public vit – et entendit – le chanteur d'opéra Niels Juel Simonsen qui devait aussi être le premier roi Sæul dans *Sæul et David* de Nielsen. Il était alors difficile de trouver un bon ténor dans la compagnie d'opéra et le rôle du Chanteur du Prince fut tenu par l'acteur Peter Jerndorff.

Au cours des dizaines d'années de nombreuses représentations de *Der var engang*, les deux parties les plus distinctement opératiques – le Chasseur et le Chanteur – devaient être chantées par de grands wagnériens à venir dont Peter Cornelius et Lauritz Melchior. Les célébrations de 75e anniversaire du sus-nommé comprirent la 315e représentation au Théâtre Royal mais, bien avant cette date, la pièce

était arrivée non seulement aux théâtres danois provinciaux mais aussi aux théâtres en Allemagne et même en Autriche. En fait, une production à Vienne inspira Alexander Zemlinsky à écrire son propre opéra basé sur une adaptation d'une traduction allemande de la pièce de Drachmann.

A vrai dire, Nielsen n'a pas seulement joué dans *Der var engang* ; il l'a aussi dirigé 22 fois au Théâtre Royal entre 1908 et 1912. La première de ces représentations eut lieu le 15 novembre 1908 sans aucune répétition mais plus tard, au début de la saison 1911-12, Nielsen assumait la responsabilité d'un renouveau (utilisant les vieux décors et costumes) qu'il dirigeait toute la saison mais dont il s'assura être libéré ensuite. Apparemment, le halo mentionné par Nielsen en lien avec la musique de Lange-Müller ne brilla pas toujours de tous ses feux.

La pièce de Drachmann est un amalgame habile d'un vieux récit folklorique connu au Danemark sous le titre de *Gråben* et de motifs tirés de *La mégère apprivoisée* de Shakespeare et *Swinedrengen* [Le gardeur de porcs]. Elle fut soumise au Théâtre Royal à Copenhague en 1885 mais fut révisée plusieurs fois avant d'être finalement acceptée parce que le censeur du théâtre trouvait que le style fleuri de Drachmann ne convenait pas à l'atmosphère de conte de fées. Le Prince du Danemark s'éprend d'une image d'une Princesse du pays de conte de fées Illyria. Il y voyage pour lui proposer le mariage mais il est rejeté avec mépris : elle épouserait plutôt un prince mendiant. Le Prince se déguise alors en jeune gitan, vendant à la Princesse un jouet en échange d'un baiser. Il lui donne ensuite une bouilloire de cuivre qui lui permettra d'entendre tout ce qu'on dit à son sujet, en échange

de sa permission de passer une nuit à côté de son lit. Cette scène nocturne commence avec une sérénade chantée par le Chanteur du Prince dans les coulisses mais les demoiselles d'honneur, qui doivent rester éveillées en chantant un air pastoral, s'endorment à côté du lit. Cela donne au Prince déguisé l'occasion de convoquer le père de la Princesse dans sa chambre. Scandalisé, le roi d'Illyria chasse sa fille du pays. Cette dernière n'a pas d'autre choix que de suivre le gitan au Danemark, traversant toutes sortes d'épreuves ; entretemps, elle avait fini par se mettre à l'aimer. Il y a une rencontre terrifiante avec les Chasseurs du Prince et, dans une scène, le Prince, déguisé en soldat, détruit certains pots que lui, en gitan, avait forcé la Princesse à vendre sur la place du marché. Tout finit cependant en beauté la veille du solstice d'été.

Composée par Lange-Müller pour la scène finale, la *Chanson du solstice* devait devenir une partie de l'héritage culturel danois. Elle est chantée dans le pays aux feux traditionnels du solstice d'été quoique son mètre changeant indique qu'elle n'est pas vraiment conçue pour des groupes. Sur cet enregistrement, la partie est chantée par le ténor solo quoique dans la pièce originale de Drachmann, elle appartient au Chasseur, un baryton. La raison est une tradition, établie avec beaucoup d'autorité, par le légendaire ténor danois Aksel Schiøtz (1906-75) qui combina la *Sérénade* et la *Chanson du solstice* sur disque à deux reprises, soit en 1938 et en 1941. Ces 78 tours contribuèrent à l'énorme popularité du chanteur au cours de l'occupation allemande (1940-45) quand le message patriotique de la *Chanson du solstice* en particulier eut un grand impact.

En fait, c'est un enregistrement presque aussi renommé d'Aksel Schiøtz dans les années 1940 de

la *Sérénade* de la **Renaissance** qui ranima des parties d'une autre collaboration entre Drachmann et Lange-Müller, lui accordant une popularité renouvelée. Cette pièce, traitant du peintre le Tintoret et de sa vie à Venise à la Renaissance, n'était pas seulement la dernière collaboration entre Drachmann et Lange-Müller mais aussi la dernière œuvre du compositeur pour la scène.

La première le 9 novembre 1901 au Dagmar-teatret, le second théâtre en importance de Copenhague à l'époque, fut un succès retentissant et la pièce fit aussi son chemin au répertoire du Théâtre Royal où, cependant, elle ne fut représentée que dix fois dans la saison 1920-21. Dans des mesures berçantes à 9/8 caractéristiques de Lange-Müller, la *Sérénade* est chantée par un gondolier en coulisses, juste avant que le Tintoret ne donne à sa bien-aimée, la jeune Teresina, du poison afin de la posséder inconditionnellement. Le poison n'était heureusement qu'une potion de sommeil.

À l'égal du compositeur suédois Gösta Nyström (1890-1966), Lange-Müller affectionnait particulièrement la mer. Il exprima ce sentiment par exemple dans ses trois *Sange ved Havet* [*Chansons à la mer* op. 54] sur des textes de Drachmann. Les 150 chansons environ de Lange-Müller sont une pierre d'angle dans son œuvre et il en orchestra quelques-unes – dont ces trois-ci – lui-même. Leur titre collectif, ainsi que le texte de la seconde chanson, proviennent de la collection *Sange ved Havet* (1877) de Drachmann. Le texte de la première se compose des quatre (ou cinq) premières strophes du poème bien connu *Improvisation ombord* [*Improvisation à bord*] du recueil *Dæmpede Melodier* [*Mélodies en sourdine*] de 1875. Musicalement moins satisfaisante, la troisième des chansons de

l'opus 54 a été omise ici et remplacée par une première mondiale sur disque : l'orchestration de Lange-Müller de l'une des chansons de la collection de l'opus 64 avec des textes en un total de dix-sept langues étrangères, surtout des chansons populaires, dans une traduction danoise de Thor Lange.

Son amour pour la mer forme aussi le fond de l'opéra *Vikingblod* [*Le sang de Viking*] de Lange-Müller, dont l'intrigue a été mise par écrit en grand détail avant qu'Einar Christiansen (1861-1939), le futur librettiste de *Saül* et *David* de Carl Nielsen, ne mette le texte en vers. La création au Théâtre Royal le 29 avril 1900 ne fut cependant pas un succès auprès des critiques. Selon le journal *Politiken* : « Il [Christiansen] aurait rendu un bien meilleur service à M. Lange-Müller s'il lui avait dit : 'Nous n'avons absolument pas besoin de ce genre d'idée dans la dernière saison du 19e siècle.' »

Conséquemment, *Vikingblod* ne fut représenté que douze fois. Ce nombre même fut atteint en grande partie grâce au baryton suédois John Forsell (1868-1941), bien aimé du public danois, qui avait accepté de chanter le rôle mâle principal Søkongen (Le Roi de la Mer) dans les quatre dernières représentations. (De plus, Forsell répéta le rôle à Stockholm où *Vikingblod* fut joué douze fois en 1904.)

L'opéra raconte l'histoire d'une princesse du sud qui vole, dans son habit de cygne, vers le nord en quête d'herbes médicinales. Elle en a besoin pour guérir son père malade qu'elle oublie, cependant, quand elle aperçoit le jeune roi des Vikings. Leur première rencontre commence avec la chanson enregistrée ici, où elle parle des dangers de la haute mer.

La réception négative faite à *Vikingblod* fut sans doute l'une des raisons pour lesquelles Lange-Müller abandonna la composition pendant les 25

dernières années de sa vie. Un autre facteur fut les maux de tête presque continuels qui, déjà dans sa jeunesse, l'avaient empêché de terminer ses études au conservatoire de musique et à l'université.

En 1879 déjà, Lange-Müller avait écrit dans son journal : « Le crépuscule est et reste ma vie. » Le 22 février 1926, il perdit connaissance au cours d'une promenade. La chute lui infligea une fracture du crâne; il fut hospitalisé mais il mourut quatre jours plus tard.

© **Knud Ketting** 2005

La soprano lyrique **Susanne Elmark** fit ses études à l'Académie royale danoise de musique. Elle s'est fait un nom au Danemark et à l'étranger grâce à ses interprétations de rôles de colorature comme Zerbinetta (*Ariane à Naxos*), Gilda (*Rigoletto*) et la Reine de la Nuit (*La Flûte enchantée*) – rôles qu'elle a chantés au Théâtre Royal Danois, au Nouvel Opéra d'Israël (Tel Aviv), à l'Opéra National de Bavière, au Deutsche Oper et au Komische Oper (Berlin) ainsi qu'à plusieurs autres maisons d'opéra allemandes. Susanne Elmark a travaillé avec les chefs d'orchestre Christian Thielemann, Marcello Viotti, Gary Bertini, Michael Schönwandt, Paul McCreesh et Peter Schreier et elle chante régulièrement avec tous les grands orchestres danois.

Michael Kristensen, ténor, fit son cours à l'Académie royale de musique à Aarhus et à l'Académie royale danoise d'opéra à Copenhague. Il fait partie de l'ensemble du Théâtre Royal Danois depuis 1995 où il a chanté les rôles de Don Ottavio (*Don Giovanni*), Tamino (*La Flûte enchantée*), Ferrando (*Così fan tutte*), Truffaldino (*L'Amour des trois oranges*), Leander (*Maskarade*), le rôle principal

de *Titus* et *Loke (L'Or du Rhein)*. Il a été soliste avec tous les orchestres symphoniques du Danemark dans des oratorios, passions et versions de concert de divers opéras en plus de donner des récitals.

Johan Reuter, baryton, a étudié à l'Académie royale danoise de musique et à l'Académie de l'Opéra Royal Danois. Il devint membre de la compagnie d'opéra du Théâtre Royal Danois en 1996 et il a chanté un grand nombre de rôles d'opéra dont Henrik (*Maskarade*), Leporello (*Don Giovanni*), Papageno (*La Flûte enchantée*), Tomsy (*La Dame de Pique*), Wotan et Donner (*L'Or du Rhein*) et les rôles principaux du *Mariage de Figaro* et d'*Orphée* de Philip Glass. Il a aussi participé à la création de *The Trial [Le Procès]* de Poul Ruders. Johan Reuter chante partout au monde dont au Deutsche Oper à Berlin et au Staatsoper de Hambourg sous la baguette de Marek Janowski, Peter Schreier, Marcello Viotti, Marc Albrecht et Christian Badea. Il se produit régulièrement en soliste avec les orchestres symphoniques danois et il a reçu le prix Aksel Schiøtz en 2004.

Coro Misto est un chœur de chambre formé principalement d'élèves de l'Académie de musique et de l'université à Aalborg. Fondé en 1991, ce chœur de chambre d'excellente qualité a fait sa marque dans la vie musicale du Jutland grâce à ses concerts et enregistrements radiophoniques. Coro Misto travaille dans le répertoire classique en entier – sacré et profane, de la musique ancienne aux œuvres contemporaines en passant par le romantisme. Le chœur trouve particulièrement important de servir la cause de la nouvelle musique artistique danoise

et ses collaborations avec divers compositeurs ont donné lieu à des créations mondiales.

L'Orchestre Symphonique d'Aalborg fut fondé en 1943 et compte maintenant 65 membres. L'un des orchestres symphoniques provinciaux professionnels du Danemark, il travaille sur un niveau élevé dont le moment principal est formé par les concerts de l'orchestre symphonique qui présentent régulièrement les meilleurs solistes et chefs du monde. L'ensemble offre aussi à son public de la musique de chambre, des concerts éducatifs et familiaux ainsi qu'une collaboration avec d'autres institutions culturelles. Il participe aux productions d'opéras et de ballets en coopération avec le Théâtre Royal Danois et l'Opéra National Danois dans leurs tournées dans la région. Dans ses tournées internationales, l'Orchestre Symphonique d'Aalborg a joué en Allemagne, France et Suisse ainsi qu'en Norvège et Suède. Les principaux chefs associés à l'orchestre comptent Moshe Atzmon et Owain Arwel Hughes avec lequel la formation a enregistré des disques BIS dont une série très louangée de la musique de Vagn Holmboe. D'autres chefs principaux ont été Ari Rasilainen et Lan Shui qui deviendra principal chef invité quand Matthias Aeschbacher entrera en fonction comme principal chef dans la saison 2005/2006.

Moshe Atzmon a été chef principal de l'Orchestre Symphonique de Sydney, l'Orchestre Sympho-

nique de la Radio de Hambourg, l'Orchestre Symphonique Métropolitain de Tokyo, l'Orchestre Philharmonique de Nagoya (dont il est maintenant chef lauréat), la Société d'Orchestre de Bâles et l'Orchestre Symphonique d'Aalborg. Il est également principal chef invité de l'Orchestre Philharmonique de la Corée du Sud à Séoul. Il est né en Hongrie où il a commencé ses études musicales. Quand il avait treize ans, sa famille émigra en Israël où il poursuivit son éducation aux académies de musique de Tel Aviv et Jerusalem, étudiant le violoncelle, le cor, la direction et la composition ; à sa collation de grades, il était corniste d'orchestre professionnel depuis plusieurs années. En 1960, il reprit ses études de direction à la Guildhall School of Music à Londres, travaillant avec Antal Doráti et, trois ans plus tard, il gagna le second prix au concours de direction Mitropoulos à New York et le prix Leonard Bernstein à Tanglewood. En 1964, il gagna le premier prix au concours international de direction de Liverpool et, depuis lors, Moshe Atzmon a dirigé dans tous les centres musicaux importants du monde de grands orchestres dont les orchestres philharmoniques de Berlin, Vienne et Munich ainsi que les principaux orchestres de Londres. En plus de son travail symphonique, Moshe Atzmon est bien connu à la maison d'opéra. Il fut directeur musical général de l'Opéra de Dortmund pendant plusieurs années et il a dirigé le Deutsche Oper à Berlin, l'Opéra National de Hambourg, et l'Opéra Royal Danois.

CORO MISTO

DER VAR ENGANG

(HOLGER DRACHMANN)

3 Nr. 6. Serenade

PRINSENS SANGER OG KOR

Se, Natten er svanger med Vellugt fin,
Med Virak for dig, med Røgelsen din,
Med Hyldest i hældende Skaaler:
Det vælder did op, hvor om Dagen du gik,
Hver Længsel, du kued', den blev til Musik,
Formælet med Natten et Liv den undfanger,
Som bæres til Daaben med funkende Spanger
I Maanens fortryllende Straalar.

O, Kvinde, som lukker dit Hjerte til,
For Røgelsens Duft, for Tonernes Spil,
For Fostret af favnende Drømme:
Der kommer en Dag, hvor din Tanke bli'r hed,
Hvor Øjet i Vildelse sænker sig ned;
Da kan du ej vælge, du har ikke Vilje,
For Overmagt segner den smægtende Lilje,
Som sivet for Hvirvlens Strømme.

Thi Hjertet er lagt under Kærligheds Lov,
Som Akset for Leen, for Øksen en Skov,
Som Natten for Solgudens Straaler:
Der stirrer imod os fra Døden et Blik,
Det kan kun besværges ved Livets Musik,
Hengiv under Tonen dit Offer med Glæde,
Din Elsker dig lønner i Højsalens Sæde
Med Vin af Lyksaligheds Skaaler!

4 Nr. 7. Aria pastorale

HOFDAMEN

Hvem driver der langs Bakkens Kam
Sin Hjord med Hyrdestav i Haand?
Det er Tirreli, Tirrela, Tirreli, Chloë –
Som driver sine hvide Lam
Ad Bakkens grønne Skrænter;
Og til de Lam med røde Baand
Hun Vand fra Kilden henter

ONCE UPON A TIME

No. 6. Serenade

THE PRINCE'S SINGER AND CHORUS

The night is heavy with fine perfumes,
With frankincense for you, and myrrh,
With tributes in bowls o'erflowing:
It wells up there, where in daytime you walked.
Each wish that you stifled turned into song,
Wed to the night, it conceives a child,
Brought to its baptism with glittering buckles
In the magical rays of the moon.

Ah, woman who close off your heart
To the scent of myrrh, to the sound of strings
To the child of embracing dreams:
A day will come when your mind runs hot,
When you lower your eyes in confusion,
Unable to choose, lacking a will;
For such a force bows the yearning lily,
As a reed for the rushing stream.

For the heart is bound by the laws of love
As wheat by the scythe, by the axe the grove,
As night by the rays of the sun;
From the eye of Death a gaze on us falls
That can only be shunned through the music of life:
As it plays, gracefully make your sacrifice,
In his throne room, your suitor rewards you
With wine from the goblets of Joy.

No. 7. Aria pastorale

LADY IN WAITING

Who on that hillcrest yonder,
Is guiding her flock, staff in hand?
It is – Tirreli, Tirrela, Tirreli – Chloë,
Coming with her snow-white lambs
Down the hill's green slope;
And to the lambs with ribbons red
She carries water from the well.

Men Daphnis fik ej Sløjfen,
Skønt Daphnis paa den venter!

KOR

Tirli – Tirla – Den søde Lyst,
Til Nattergalens blide Røst,
Ved sin Hyrdindes ømme Bryst
En anden Hyrde henter.

HOFDAMEN

Tirreli – Tirrela – Den søde Lyst,
En anden Hyrde henter.
Da klædte Daphnis sig i Sorg
Og vikled' Fløjten om med Flor;
Det lød – Tirreli, Tirrela, Tirreli, Chloë
Og Luna fra sin høje Borg
I Taarer til ham smilte.
Hyrdinden rejste sig fra Jord
Og til sin Elsker ilte
Mon Daphnis da fik Sløjfen,
Da han hos Chloë hvile?

KOR

Tirli – Tina – den søde Lyst
Ej røbed' Nattergalens Røst,
Men ned til Parret, Bryst mod Bryst,
Med Ømhed Luna smilte.

HOFDAMEN

Tirreli – Tirrela – til søde Lyst,
Med Ømhed Luna smilte.

6 Nr. 9. Jægersang

JÆGEREN

Det dæmmer i den dunkle Skov,
Til Hornets Klang, hallo og hov,
Nu er det Tid at jage:
Da flygter Hjort paa skærpet Klov,
Men vender sig og spørger,
Hvem der for Hinden sørger?
Godnat, hr. Hjort,
Skynd sig kun bort,
Vi sørger for hans Mage!

But Daphnis did not get the garland
Though Daphnis for it waits.

CHOIR

Tirli, Tirla – The sweet delight,
To the song of the nightingale,
By the bosom of his Shepherdess
Another Shepherd gathers.

LADY IN WAITING

Tirreli, Tirrela – The sweet delight
Another Shepherd gathers.
Daphnis in mourning garbed himself
And draped his flute with a veil;
It sang – Tirreli, Tirrela, Tirreli, Chloë
And Luna from her heavenly abode
Through tears a smile him sent.
The Shepherdess did rise and stand
And rushed to her beloved.
Did Daphnis then receive the garland
As he by Chloë rested?

CHOIR

Tirli – Tina – the sweet delight
Did not steal the voice of the nightingale
But upon the two, who together lay,
Tenderly Luna smiled.

LADY IN WAITING

Tirreli – Tirrela – upon sweet delight
Tenderly Luna smiled.

No. 9. Hunting Song

HUNTER

Dusk falls in the dark forest
To the blast of the horn, shouts and ado,
Now is the time to hunt:
The buck flees on sharpened hooves
But turns as if to ask:
Who will tend to the roe?
Good night, Master Buck,
Just hurry away,
We will tend to your mate!

Det var en daarlig Jægersmand,
Der beder Vildt og ikke kan
Af Fruerne sig tage.

JÆGEREN og KOR (*omkvæd*)
Saa rasler Kvist og Blad,
Saa skilles Løvet ad,
Saa lukker sig bag Jæger' og Hunde
Med Taageslørd de dæmrende Lunde.

JÆGEREN
Men som vi jog den slanke Hind,
Der sused' bort som Nattens Vind,
Vi standsed' ved en Kilde;
Dér stod med Smilehul i Kind
og Mund som Amors Bue,
Saa morgenfrisk en Frue:
Godnat, goddag!
Hvad til Behag,
Saa lo den vennemilde;
Vi stod med Bøsse, Horn og Hund,
Med opladt Blik og aaben Mund,
Og endda tav vi stille!

Saa svaj som Ellebuskens Gren
Hun fletted' Arm og strakte hen
Og slog i Bugten siden:
Hun tog i Haand os, én for én,
Hun bød os Vand at drikke
Men Ryggen saa vi ikke.
Det lyse Blik,
Dengang da vi gik,
Os fulgte hele Tiden;
Kun en af os tilbage blev:
Vi sendte Bud omkring og Brev
Han fandtes aldrig siden.

Nr. 16. Krigsmandens vise

PRINSEN
Langvejs Færden er Krigsmands Sag,
Verden ligger ham aaben,
Feltherren stikker for Telt sit Flag

A sorry hunter it would be
That searched for prey, without
Taking care of the ladies.

HUNTER and CHORUS (*refrain*)
Thus twigs and leaves do rustle
Thus branch from branch does part
Thus close, behind hunters and their hounds,
With misty veils the dusky groves.

HUNTER
But as we chased the speedy roe,
Rushing away like the wind of night,
We halted by a well;
There, with dimples in her cheeks
And lips like Cupid's bow,
Stood a maid so fair:
Good night, good day!
Your wishes, pray?
Thus welcoming she laughed;
We stood, with guns and horns and hounds,
With mouths agape and staring eyes,
And not a word to say!

As limber as the alder's branch
She'd weave her arms and then reach out,
Only to elude us:
One by one she clasped our hands,
And gave us drinks of water
But her back we did not see.
Her shining eyes,
At our farewell,
Did follow us for long;
Just one of us remained:
We sent for him and passed the word
But ne'er could we find him.

No. 16. The Soldier's Song

THE PRINCE (*in disguise*)
Distant travel is the soldier's lot
For him the world lies open.
The general raises the flag by his tent,

Og straks er Soldaten i Vaaben!
 Jægeren kryber i Marken langs Furen,
 Tjener paa Maven sit daglige Brød,
 Krigsmanden spiller i Breschen paa Muren
 Terning med Fjenden om Liv og Død:
 Vinder han Spillet, se saa kan han synge,
 Danse paa Tomten, hvor Byen blev brændt;
 Penge i Masser og Piger i Klynge –
 Taber han, ja saa er Visen endt,

Langvejs Færden er Taabers Sag,
 Hjemme kan Sejren vindes,
 Ud af hvert Vindue der stikker et Flag,
 Og Kranse til Krigsmanden bindes!
 Borgeren bejler med Hatten for Brystet,
 Hverver sig Kone for Kælder og Bod,
 Krigsmanden ler, naar han Glutten har krystet,
 Gaar, naar hun græder, det unge Blod:
 Løfter gav han ej, og Brød dem ej heller,
 Faklen han har kun for Brylluppet tændt,
 Nu kan den lyse i Bod og i Kælder,
 Slukkes den – ja, saa er Visen endt!

14 Nr. 24. Midsommervise

JÆGEREN
 Vi elske vort Land,
 Naar den signede Jul
 Tænder Stjernen i Træet med Glans i hvert Øje,
 Naar om Vaaren hver Fugl
 Over Mark, under Strand
 Lader Stemmen til hilsende Triller sig bøje:
 Vi synger din Lov over Vej, over Gade,
 Vi kranser dit Navn, naar vor Høst er i Lade,
 Men den skønneste Krans
 Bli'r dog din, sankte Hans,
 Den er bundet af Sommerens Hjerter saa varme, saa glade.

JÆGEREN og KOR
 Men den skønneste Krans
 Bli'r dog din, sankte Hans,
 Den er bundet af Sommerens Hjerter saa varme, saa glade.

And at once the soldier's at arms!
 The hunter creeps close to the ground
 And earns his bread on his belly,
 At the breach in the wall the soldier plays
 A game of life and death with his foe:
 If he wins, then he may sing,
 And dance on the grounds of the ruined town;
 Lots of money and lots of maids –
 Should he lose, the song is over.

Distant travel is the lot of fools,
 At home the war can be won,
 From every window hangs a flag,
 And wreaths for the soldiers are bound!
 The townsman, courting hat in hand,
 Gets a wife for the pantry and shop,
 The soldier laughs after cuddling the lass,
 And leaves when she cries, the young rascal:
 He made no promises, none did he break,
 The flame was lit for the wedding alone
 Now it can shine in pantry and shop –
 Should it go out, the song is over.

No. 24. Midsummer Song

HUNTER
 We love our country
 When blessed Christmas
 Lights the star in the tree, and every eye shines
 When in Spring each bird
 In the fields, by the sea
 Bends its voice in greeting trills:
 We sing your praise over roads and streets,
 We dress, at harvest, your name in garlands
 But the fairest garland
 Will be yours, St. John,
 It is bound with the hearts of summer, so mild and fair.

HUNTER and CHORUS
 But the fairest garland
 Will be yours, St. John,
 It is bound with the hearts of summer, so mild and fair.

JÆGEREN

Vi elske vort Land,
Men ved Midsommer mest,
Naar hver Sky over Marken Velsignelser sender,
Naar af Blomster er flest,
Og naar Kvæget i Spand
Giver rigeligst Gave til flittige Hænder;
Naar ikke vi pløjer og harver og tromler,
Naar Koen sin Middag i Kløveren gumler:
Da gaar Ungdom til Dans
Paa dit Bud, sankte Hans,
Ret som Føllet og Lammet, der frit over Engen sig tumler,

JÆGEREN og KOR

Da gaar Ungdom til Dans
Paa dit Bud, sankte Hans,
Ret som Føllet og Lammet, der frit over Engen sig tumler.

JÆGEREN

Vi elske vort Land,
Og med Sværdet i Haand
Skal hver udenvælts Fjende beredte os kende,
Men mod Ufredens Aand
Over Mark, under Strand
Vil vi Baalet paa fædrenes Gravhøje tænde:
Hvert Sogn har sin Heks og hver By sine Trolde,
Dem vil vi fra Livet med Glædesblus holde;
Vi vil Fred her til Lands,
Sankte Hans, sankte Hans,
Den kan vindes, hvor Hjerterne aldrig bli'r tvivlende kolde.

JÆGEREN og KOR

Vi vil fred her til Lands,
Sankte Hans, sankte Hans,
Den kan vindes, hvor Hjerterne aldrig bli'r tvivlende kolde.

HUNTER

We love our country
But the most at Midsummer
When every cloud sends its blessing to the earth
When the flowers are many
And the cows fill the buckets
As rich gifts to busy hands;
When we do not plow or harrow or roll,
When the cow its supper chews in the clover
The youngsters go dancing
As St. John decrees
Like foals and lambs, rushing free through the meadows.

HUNTER and CHORUS

The youngsters go dancing
As St. John decrees
Like foals and lambs, rushing free through the meadows.

HUNTER

We love our country
And with swords in our hands
Each strange enemy shall know us prepared,
But against the restless spirits
In the fields, by the sea
Bonfires we light on the graves of our fathers:
Each parish has its witch, each village its goblins,
We'll keep them away with the flames of joy
We want peace in our land,
St. John, St. John,
It will be won if the hearts don't turn doubting and cold.

HUNTER and CHORUS

We want peace in our land,
St. John, St. John,
It will be won if the hearts don't turn doubting and cold.

RENAISSANCE

(HOLGER DRACHMANN)

16 Serenade

GONDOLIERENS STEMME

Lydløst leger Aarebladet
Som en Fisk i Sølvbadet
Under Maanens favre Smil.
Baaden blev hvælvet som Elskovs Bo,
Fragtet af to;
Hejda, saa ro, Gondoliere,
Saa ro.

KOR AF GONDOLIERER (*omkvæd*)

Natten er lang,
Kort er vor Sang,
Natten er lang,
Ro, Gondoliere.

GONDOLIERENS STEMME

Lys fra hvert Palazzo strømmer,
Gjennem Fester Baaden svømmer,
Selv en dunkel Sarkofag.
Efter hver dølgende Bues Bro
Sukker de To;
Hejda, saa ro, Gondoliere,
Saa ro.

Bort fra Masker, bort fra Fester,
Bort fra Lys og glade Gjæster,
Stævnen vendt mod Dødens Port!
Under den hvælvede Sorgens Bro,
Sukkenes Bro,
Hejda, saa ro, Gondoliere,
Saa ro.

Der er Trygheds store Skygge,
Der er Hvilens dybe Lykke
Fjernt fra Maanens falske Smil.
Efter de evige Længslernes Bo
Sukker de To;
Hejda saa ro, Gondoliere,
Saa ro.

RENAISSANCE

Serenade

GONDOLIER

Silently plays the oar
Like fish in the silvery bath
Under the moon's fair smile
The boat was curved as the nest of love,
Carried by two;
Hey ho, then row, Gondolier,
Then row.

CHORUS OF GONDOLIERS (*refrain*)

The night is long,
Short is our song,
The night is long,
Row, Gondolier.

GONDOLIER

Light shines from every Palazzo
Through revelries the boat glides,
Itself a dark sarcophagus.
After each shrouding vaulted bridge,
Sigh the two;
Hey ho, then row, Gondolier,
Then row.

Away from masks, away from feasts
Away from the lights and merry guests,
The stem aimed at the gates of Death!
Under the vaulted Bridge of Sorrow,
The Bridge of Sighs,
Hey ho, then row, Gondolier,
Then row.

There is the great shadow of Peace,
There the deep joy of Rest
Far from the Moon's false smile.
For the realm of eternal longing
Sigh the two:
Hey ho, then row, Gondolier,
Then row.

Af SANGE VED HAVET

(HOLGER DRACHMANN)

17 Nr. 1. Snart er de lyse Nætters Tid forbi

Snart er de lyse Nætters Tid fordi,
Og Mørket stiger bag de dybe Vande,
Og Bølgen spiller op den Melodi,
Som nu kun nynnes svagt ved Sundets Strande.

Snart strækker Fuglen Vingen over Hav
Og sætter Kursen efter fjerne Zoner,
Snart vil Naturen sørge paa sin Grav:
Da maa vi synge vel i andre Toner.

Men endnu spredte Sommernattens Skær
Udover Sø og Land de lyse Vinger,
Og endnu tegner højt bag Skovens Træer
Daggryets Gud sit Navn med gylden Finger.

Og endnu driver Nattens Bris vor Baad,
En stille Vandringsmand paa stille Veje,
Og endnu har til Sang og Klang vi Raad,
Vi, som har Morgenskræets Guld i Eje.

18 Nr. 2. Og da jeg sejled dit Hus forbi

Og da jeg sejled dit Hus forbi,
Da kunde jeg neppe fatte,
At det var Dig, som gjemtes deri,
Den dyreste af mine Skatte.

Jeg saa kun dit Tag. I Aftenens Stund,
Mod Solens synkende Lue,
Det tegnede mørkt mod den glødende Grund
En Kæmpehøjs blaaende Bue.

Naar Solen den sørgende Jord har forladt
Og slukt under Sø sine Flammer,
Saa ligger du stille, min dyre Skat,
Gjemt i dit ensomme Kammer.

Du venter. Højt paa den vilde Sø
Din Viking tumler med Skuden.
Han har endnu ikke lært sig at dø,
Maa sejle sin Sø Dig foruden.

From SONGS BY THE SEA

No. 1. Soon the Time of White Nights is Past

Soon the time of the white nights is past
And darkness rises beyond the deep waters,
The waves start playing the melody
Which is now but a hum at the beaches of Oresound.

Soon the birds will strike out over sea
Setting their course for far-away climes,
Soon Mother Nature will mourn by her grave
Then we must sing in a different key.

But still the glow of the summer night,
Spreads her bright wings across land and sea
And still high above the trees of the forest
The God of Dawn signs his name in gold.

And still the night-breeze pushes our boat,
A quiet wanderer on quiet roads,
And still for songs and music we can pay
We who have the morning gold in our purse.

No. 2. And As I Sailed Past Your House

And as I sailed past your house
I could hardly grasp it:
That it was you, who dwelled therein
Dearest among my treasures.

I saw but the roof. At eventide,
Against the sinking sun,
It stood out dark, backed with glowing gold,
The blue-dark curve of a mound.

As the Sun departs the grieving Earth
And douses its flames in the sea,
Then you lie quiet, my treasure dear,
Hidden alone in your chamber.

You wait. Upon the high waves
Your Viking wrestles his boat.
He has not yet learned how to die
And must sail his way alone.

19 SILDE VED NAT HIN KOLDE

(FLAMSK FOLKEVISE VED THOR LANGE)

Silde ved Nat hin kolde
Blæser en Svend paa Lur;
Ryste maa Borgens Volde,
Ryste maa Borgens Mur.
"Blæs ikke til at ryste
Hjertet ud af mit Liv;
Gak ud og lad Gud dig trøste,
Nu er jeg Grevens Viv."

"Og er Du Grevens Kvinde,
var du min Brud engang;
kort er jer Nat derinde,
ude er Natten lang.

Hvil i hinandens Arme,
Kryst hinanden og kvæl!
Jeg blæser ud min Sjæl i dens Grund,
Og blæser ud min Sjæl."

VIKINGEBLOD

(EINAR CHRISTIANSEN)

21 Søkongens sang

Kalder Du, Hav? Vil du hverve din Mand?
Lyder dit Raab, at Du længes?
Længes at løfte fra ludende Strand
Snekken, der bærer mod fremmede Land
Vikings Sværd og hans Drenges?
Mægtigt Du rører min Sjæl i dens Grund,
Fylder med Løfter mit Øre,
Taler om Solen, hvis blussende Mund
Stille Du kysser ved Gry og ved Blund.
Kan Du mod Solen mig føre?
Kalder Du, Hav? skal din gyngende Strøm
Snart mine Guldsmekker bære?
Vug mig da ind i din glødende Drøm,
Skænk mig en Solbrud,
En Solbrud, mægtig og øm!
Dronning skal Solbruden være!

LATE ON A NIGHT SO COLD

(FLEMISH FOLK-SONG TRANSLATED BY THOR LANGE)

Late on a night so cold,
A young man blows his horn;
Shudder may the castle walls
Shudder may its battlements.
'Do not blow for to shake
My heart out of my bosom;
Depart, and let God comfort thee,
For now I am wed to the Count.'

'If now you belong to the Count,
Once you were my bride;
Short is your night within
Long is the night outside.

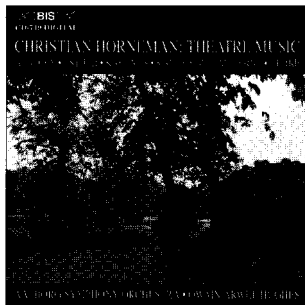
Rest in each other's arms,
Embrace each other and choke!
I am blowing away my anger
And blowing away my soul.'

VIKING BLOOD

The Song of the Sea King

Are you calling, Sea, to enlist your man?
Does your cry show that you're longing?
Longing to lift from shelving beach
The shell, which carries to far-off shores
The swords of the Viking crew?
Strongly you touch the depths of my soul,
Fill my ear with promises.
You speak of the sun, whose burning lips
You kiss each dawn and each eve.
Will you carry me to the sun?
Are you calling, Sea? Will your currents lift
My golden shells on their backs?
So rock me into your glowing dream,
Give me a Sun-maid
A Sun-maid, strong and sweet!
A Queen the Sun-maid shall be!

ALSO AVAILABLE:

CHRISTIAN HORNEMAN

Aladdin: Overture; Ballet Music
 Esther: Melodrama, Act 1, 'Drømmen om den sunkne By'
 Kalanus: 'Kalanus i Feberdrømme'
 Suite from 'Kampen med Muserna' · Gurre Suite

AALBORG SYMPHONY ORCHESTRA
OWAIN ARWEL HUGHES

BIS-CD-749

CARL NIELSEN

Selections from:
 Hr. Oluf han rider · Tove
 Amor og Digteren · Willemoes
 Cosmos · En Aften paa Giske
AALBORG SYMPHONY ORCHESTRA
TAMÁS VETŐ

BIS-CD-641

Front cover: The brothers Emil and Olav Poulsen were among the most popular Danish actors c. their era, and both took part in the original production of *Once upon a time*. Here they are both in costume as gypsies – Emil is playing the Prince, whilst Olav (dressed as a woman) plays his servant, Kasper Røghat.

(Photograph from the library of The Royal Danish Theatre)

DDD

RECORDING DATA

Recorded in December 2000 and (tracks 3, 4, 6, 11, 14 & 16) December 2004 at Aalborgshallen, Aalborg, Denmark

Recording producer: Jens Braun

Sound engineer: Thore Brinkmann

Digital editing: Christian Starke

Neumann microphones; Studer Mic AD 19 pre-amplifier; Yamaha O2R mixer; Genex GX 8000 MOD recorder
(tracks 3, 4, 6, 11, 14 & 16: Pro Tools hard disc recorder); Stax headphones

Executive producer: Robert Suff

BOOKLET AND GRAPHIC DESIGN

Cover text: © Knud Ketting 2005

Translations: Leif Hasselgren (English); Christine Römer (German); Arlette Lemieux-Chené (French)

Front cover photograph: from the library of The Royal Danish Theatre

Typesetting, lay-out: Andrew Barnett, Compact Design Ltd., Saltdean, Brighton, England

BIS CDs can be ordered from our distributors worldwide.

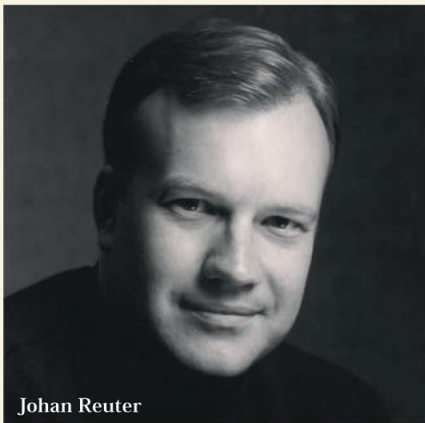
If we have no representation in your country, please contact:

BIS Records AB, Stationsvägen 20, SE-184 50 Åkersberga, Sweden

Tel.: 08 (Int.+46 8) 54 41 02 30 Fax: 08 (Int.+46 8) 54 41 02 40

info@bis.se www.bis.se

BIS-CD-1214 © & © 2005, BIS Records AB, Åkersberga.

Johan Reuter

Susanne Elmark

Moshe Atzmon

Michael Kristensen

BIS-CD-1216